

Бекітемін

әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
Оқу ісі жөніндегі проректор

А.Қ.Хикметов

2020ж

МАГИСТРЛІК ДИССЕРТАЦИЯНЫ ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ҚОРҒАУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫСТАР

1. Нормативтік сілтемелер

1.1 Магистрлік диссертацияны дайындау және қорғау бойынша осы Әдістемелік ұсыныстар (бұдан әрі - Әдістемелік ұсыныстар) келесі құжаттарға сәйкес әзірленді:

- Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III «Білім туралы» Заңы (22.12.2016 ж. өзгерістерімен және толықтыруларымен);

- Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген Жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (13.05.2016 ж. берілген өзгерістер мен толықтырулармен);

- Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 20 сәуірдегі № 152 бұйрығымен бекітілген Кредиттік оқыту технологиясы бойынша оқу үдерісін ұйымдастырудың ережесі (28.01.2016 ж. өзгертулер және толықтырулармен);

- Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 17 мамырдағы № 499 қаулысымен бекітілген Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидалары;

- Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығымен бекітілген Жоғары оқу орындарындағы білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау жүргізудің үлгі ережесі (16.11.2016 ж. берілген өзгерістер мен толықтырулармен);

- Мемлекетаралық стандарттар: МЕМСТ 7.32-2001 (2006 жылғы өзгерістермен). Ғылыми-зерттеу жұмысы туралы есеп. Құрылымы мен ресімдеу ережелері;

- МЕМСТ 7.1-2003. Библиографиялық жазба. Библиографиялық сипаттама. Жалпы талаптар және құрастыру ережелері.

2. Жалпы ережелер

2.1 Әдістемелік ұсыныстар әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде (бұдан әрі мәтін бойынша университет) магистратураның кәсіптік оқу бағдарламаларын білім алушылар орындайтын диссертациялардың құрылымына, мазмұнына және ресімделуіне қойылатын міндетті талаптарды анықтайды.

2.2 Магистрлік диссертация – магистранттың өз бетінше зерттеу нәтижелерін жинақтап, ішкі бірлігі бар және таңдалған тақырыпты әзірлеу барысы мен нәтижелерін көрсететін ғылым саласының нақты мамандығының өзекті

мәселелерінің бірі болып табылатын қорытынды біліктілік ғылыми жұмысы.

2.3 Магистрлік диссертация – бүкіл оқу кезеңінде жүргізілген магистранттың ғылыми-зерттеу / Эксперименталды-зерттеу жұмысының қорытындысы. Магистрлік диссертацияны қорғау магистранттың дайындығының қорытынды кезеңі болып табылады.

2.4 Магистрлік диссертацияның мақсаты - магистранттың ғылыми / зерттеу біліктілігінің деңгейін көрсету, ғылыми іздестіруді өз бетінше жүргізе білу, ғылыми зерттеулерді өз бетінше жүргізу, жобалық жұмыстарды орындау, нақты материалдарды жүйелеу, жинақтау, сонымен қатар жүргізілген зерттеулердің нәтижелері бойынша қорытындылар мен практикалық ұсыныстарды өз бетінше негіздеу.

2.5 Магистрлік диссертация бітірушіге тиісті мамандық бойынша магистр академиялық дәрежесін беруге негіз болып табылады. Жұмыстың нәтижелері автордың таңдаған кәсіби қызмет саласында тиісті құзыреттерінің бар екендігін куәландыруға тиіс.

2.6 Магистрлік диссертациялар қорғалуға ұсынғанға дейін алдын ала қорғау және бітірушінің кафедрасынан плагиаттық тексеруден өту керек. Диссертациялық жұмыста әдейі жасалған плагиат дәлелдемелері анықталған жағдайда, үміткер диссертация қорғауға жіберілмейді және белгіленген тәртіппен университеттен шығарылады.

2.7 Магистрлік диссертацияларды қорғау тәртібі ҚР БҒМ-нің нормативтік құжаттарымен және университеттің «Магистратура және докторантурадағы қорытынды аттестаттау туралы Ережесімен» анықталады. Қорғалған магистрлік диссертациялар белгіленген тәртіп бойынша университет мұрағатына беріледі және сақталады.

3. Магистрлік диссертацияның тақырыбы мен мазмұнына қойылатын талаптар

3.1 Магистрлік диссертацияның тақырыбы бітірушінің кафедра отырысында, факультеттің, университеттің Ғылыми кеңесінде талқыланады және оқудың алғашқы екі айы ішінде университет бойынша бұйрықпен бекітіледі. Осы уақытта магистранттың ғылыми-зерттеу/эксперименталды-зерттеу жұмысы мен магистрлік академиялық дәрежесін алуды орындауды қадағалайтын ғылыми жетекшісі тағайындалады. Магистрлік диссертацияны орындау әр түрлі мамандықтармен қатар келген жағдайда қосымша ғылыми жетекші және ғылыми кеңесшілер тағайындауға мүмкіндік беріледі.

3.2 Магистрлік диссертациялар тақырыптарының тізбесін кафедра кафедраның, ЖОО – ның ғылыми мектептерінің (кафедраның, ЖОО-ның зерттеу бағыттары), сондай-ақ кафедрада, ЖОО-да өткізілетін ғылыми-зерттеу жұмыстарының (ҒЗЖ) тақырыптарын ескере отырып, конкурстардың қорытындысына сәйкес орындалатын ЖОО ішіндегі ҒЗЖ мен ҒЗЖ, сондай-ақ магистранттың ғылыми және/немесе практикалық мүдделеріне сәйкес құрылады. Бұл тақырыптар тізімі жыл сайын кем дегенде 30% - ға жаңартылуы тиіс.

3.3 Магистрантқа магистрлік диссертацияның тақырыбын таңдау құқығы беріледі немесе ол өз тақырыбын әзірлеудің мақсаттылығын қажетті негіздеумен ұсына алады.

3.4 Магистрлік диссертациямен жұмыс магистранттың жеке жоспарына сәйкес жүргізіледі. Жеке жоспар магистратурада мамандануын, мазмұнын, көлемін, оқу мерзімін және оны аттестаттау нысанын анықтайтын негізгі басшылық құжат болып табылады. Онда магистрлік зерттеу тақырыбы тұжырымдалады.

3.5 Магистрлік диссертацияның тақырыбын таңдаған кезде келесі ережелерді басшылыққа алу керек:

- тақырыптың өзектілігі мен ғылымның, техника мен технологияның қазіргі жағдайы мен даму перспективаларына сәйкестігін ескеру;
- әдебиетте оның әзірлену және жарық беру дәрежесін ескеру;
- диссертациялық жұмыс барысында эксперименталды мәліметтер алу мүмкіндігіне негізделу;
- жұмыс орындалатын кәсіпорындар мен ұйымдардың мүдделері мен қажеттіліктерін басшылыққа алу.

3.6 Магистрлік диссертацияның тақырыбы магистранттың өтініші бойынша, себебін көрсете отырып, ғылыми жетекшінің және кафедра меңгерушісінің рұқсат беруімен өзгертілуі мүмкін.

Диссертациялық зерттеу тақырыбының өзгеруі кафедра, факультеттің Ғылыми кеңесі отырыстарында қаралады және ректордың бұйрығымен ресімделеді.

3.7 Магистратураның ғылыми және педагогикалық бағыттағы білім алушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстары:

- диссертация қорғалатын мамандықтың негізгі мәселелеріне сай болуы;
- өзекті болуы, ғылыми жаңалығы мен практикалық маңыздылығының болуы;
- ғылым мен тәжірибенің қазіргі заманғы теориялық және технологиялық жетістіктеріне негізделген болуы;
- зерттеудің қазіргі заманғы әдістерін пайдалана отырып жүзеге асырылуы;
- негізгі қорғау ережелері бойынша ғылыми-зерттеу (әдістемелік және практикалық) бөлімдерді қамтуы;
- білім саласындағы үздік халықаралық тәжірибелерге сүйенуі керек.

3.8 Магистратураның бейіндік бағыттағы білім алушылардың Эксперименталды-зерттеу жұмысы:

- қорғалатын диссертациясының мамандығының негізгі проблемаларына сай келуі;
- ғылым, техника, өндірістің соңғы жетістіктеріне негізделген және нақты практикалық ұсыныстар, тәуелсіз шешім және басқа да әкімшілік міндеттерді қамтуы;
- алдыңғы қатарлы ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы жүзеге асуы;
- негізгі қорғау ережелері бойынша эксперименталды-зерттеу (әдістемелік, практикалық) бөлімдерді қамтуы керек.

3.9 Ғылыми-зерттеу/эксперименталды-зерттеу жұмысын орындау және магистрлік диссертация жұмысын дайындау бітірушінің келесі негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруға ықпал етуі тиіс:

- ақпаратты табу, өңдеу және кәсіби мақсаттарда пайдалана білу;
- жоғары мамандандырылған теориялық білімдері мен ғылыми-зерттеу

және кәсіби міндеттерді шешуге негіз болатын практикалық дағдылардың болуы;

- эмпирикалық (зерттеу) материалды өңдеу әдіснамасы мен әдістерін білу және оларды ғылыми-практикалық қызметте пайдалана білу;

- кәсіби, соның ішінде пәнаралық сипаттағы білімді сын тұрғысынан ойлау және қолдана білу;

- әр түрлі салалардан білімді интеграциялауда жаңа білім мен әдістерді құру мақсатында ғылыми зерттеулер және/немесе инновациялар үшін қажетті мәселелерді шешудің мамандандырылған дағдыларына ие болу

- коммуникативтік қабілеттерге ие болу, өз ойын қисынды және дәлелді түрде баяндау, командада жұмыс істей білу, кәсіби білім мен кәсіби қызметке қосқан үлесі үшін жауапкершілікті қабылдай білу;

- таңдап алған мамандану саласындағы нақты проблеманы шешу қабілетіне ие болу;

- Күрделі және күтпеген және жаңа стратегиялық тәсілдерді талап ететін кәсіби жағдайларды басқару және түрлендіруге қабілетті болуы.

3.10 Магистрлік диссертация келесі талаптарға сәйкес болуы тиіс:

- жұмыста зерттеулер жүргізілуі немесе ғылымның осы саладағы өзекті мәселелері шешілуі керек;

- жұмыс маңызды ғылыми міндеттерді анықтау және оларды шешуге негізделуі қажет;

- шешімдер ғылыми негізделген және сенімді, ішкі бірлігі бар болуы тиіс;

- диссертациялық жұмыс жеке жазылуы керек.

3.11 Магистрлік диссертация мазмұны жаңа факторлар, құбылыстар, заңдар, немесе басқа да бұрыннан белгілі ғылыми позициялар немесе жаңа аспектілердегі ережелерді қорытуды қоса алғанда, түбегейлі жаңа материал болып табылады.

3.12 Магистрлік диссертация мазмұны ғылыми зерттеулер алғышарттарын, оның барысы мен нәтижелерін көрсетеді. Диссертацияның мазмұнында таңдалған тұжырымдамасын пайдасына салмақты дәлелдер ұсынылуы тиіс. Оған қайшы келетін көзқарастар жан-жақты талдауға және сыни бағалау жүргізілуі керек. Талқылау және полемиялық материалдар диссертацияның элементтері болып табылады.

3.13 Магистрлік диссертацияның мазмұнында келесі ережелер қамтылуы тиіс:

- зерттеу тақырыбының өзектілігін, теориялық және практикалық маңыздылығын негіздеу;

- ғылыми-зерттеу бағытына сәйкес мәселенің жағдайын талдау;

- зерттеудің мақсаттары мен нақты міндеттерін қою;

- зерттеу объектісі мен пәнін анықтау;

- зерттеу әдіснамасы және әдістерін таңдау;

- зерттеу кезеңдері мен үрдісінің сипаттамасы;

- қорытындыларды тұжырымдау мен алынған нәтижелерін бағалау;

- алынған нәтижелердің негізділігі, сенімділігі және ғылыми жаңалығын анықтау.

3.14 Қорғауға ұсынылған магистрлік диссертация нәтижелері жариялануы тиіс. Магистрлік диссертацияның негізгі нәтижелері кемінде бір жарияланымда және/немесе ғылыми-практикалық конференцияда бір баяндамада ұсынылуы тиіс.

Жарияланымдарға предпатенттер (патенттер), баяндамалар, халықаралық, республикалық және аймақтық конференциялардың тезистері, аналитикалық шолулар теңестіріледі.

4. Магистрлік диссертацияның құрылымы мен ресімделуі

4.1 Магистрлік диссертацияның құрылымдық элементтері:

- титулдық бет;
- үш тілде (қазақ, орыс және ағылшын) бір беттік түйіндеме;
- мазмұны;
- нормативтік сілтемелер;
- анықтамалар;
- белгілер мен қысқартулар (қажет болған жағдайда);
- кіріспе;
- бөлімдер, бөлімшелер және тармақтардан тұратын негізгі бөлім (соңғылары қажет болған жағдайда);
- қорытынды;
- қолданылған әдебиеттер тізімі;
- қосымша (қажет болған жағдайда).

4.2 Титулдық беті диссертацияның бірінші беті болып табылады және құжатты өңдеу және іздеу үшін қажетті ақпарат көзі болып табылады. Диссертацияның титулдық бетінде келесі ақпараттар беріледі:

- Министрліктің, оқу орнының, факультеттің және кафедраның толық атауы (әрқайсысы бас әріппен);
  - жұмыс түрі – магистрлік диссертация;
  - магистрлік диссертация тақырыбының атауы;
  - мамандықтың шифры мен атауы;
  - сол жақ – "орындаған" сөзі, оң жақ қарама-қарсы магистранттың аты-жөні көрсетіледі;
  - төмендегі жолда "ғылыми жетекші" жазылады және басшының тегі мен аты-жөні, ғылыми дәрежесі, ғылыми атағы, басқа да регалиялары көрсетіледі;
  - "Қорғауға жіберілді" хаттаманың нөмірі және күні
- кафедра меңгерушісінің және норма бақылаушының қолы;
- Қала, жыл
  - Титул парағын ресімдеу үлгісі 1-қосымшада келтірілген.
  - Титулдық парақта ізденушінің, ғылыми жетекшінің жеке қолы, сондай-ақ кафедра меңгерушісінің қолы болуы тиіс. Титулдық парақ диссертация беттерінің жалпы нөмірленуіне енгізіледі. Титулдық параққа нөмір қойылмайды.

4.3 Түйіндемеде жұмыстың көлемі, иллюстрациялық материалдың саны, зерттеудің негізгі идеялары мен қорытындылары, алынған нәтижелердің жаңалығының деңгейі және практикалық маңыздылығы туралы егжей-тегжейлі мәліметтер көрсетілуге тиіс. Түйіндеме көлемі бір бет аспауы тиіс.

4.4 Диссертацияның мазмұны кіріспе, барлық бөлімдердің, бөлімшелердің, тармақтардың реттік нөмірлері және атауларын, қорытынды, қолданылған әдебиет көздері тізімі және диссертация элементтерімен басталатын

бет нөмірлері бар қосымшаның атауын қамтиды.

4.5 «Нормативтік сілтемелер» құрылымдық элементі диссертация мәтінінде сілтемесі берілген стандарттар тізімін қамтиды. Сілтемелік стандарттарды тізімі «Осы диссертацияда келесі стандарттарға сілтемелер қолданылды» деген сөздермен басталады. Тізімде стандарттардың белгілеулері және белгілеулердің тіркеу нөмірлері өсу тәртібімен келтірілген атаулары кіреді.

4.6 «Анықтамалар» құрылымдық элементіне диссертацияда пайдаланылатын терминдерді нақтылау немесе тұжырымдау үшін қажет анықтамалары кіреді. Анықтамалар тізімі мына сөздермен басталады: «Бұл диссертацияда сәйкес анықтамаларымен келесі терминдер қолданылады».

4.7 «Белгілеулер мен қысқартулар» құрылымдық элементі диссертацияда пайдаланылатын шартты белгілер мен қысқартулар тізімінен тұрады. Белгілеулер мен қысқартулар жазбасы диссертация мәтінінде олардың аталуына қарай қажетті түсініктемесімен бірге алфавит бойынша келтіріледі. Анықтамалар, белгілеулер мен қысқартуларды «Анықтамалар, белгілеулер мен қысқартулар» құрылымдық элементінде келтіруге рұқсат етіледі.

4.8 «Кіріспе» құрылымдық элементінде мәселенің қазіргі жай-күйін бағалау, тақырыпты дамыту үшін негіздеме және бастапқы деректер, бұл ғылыми-зерттеу (эксперименталды-зерттеу) жұмысын жүргізу үшін негіздемесі болуы тиіс. Кіріспеде жұмыс тақырыбының теориялық және практикалық маңыздылығы, өзектілігі мен жаңалығы көрсетілуі тиіс, зерттеу нысаны мен пәні, әдістемелік және зерттеу әдістерін таңдау, зерттеу мақсаты және нақты міндеттері анықталуы қажет.

4.9 Диссертацияның негізгі бөлімі ғылыми-зерттеу, шешу әдістері және олардың салыстырмалы бағалау бағыттары, зерттеу таңдалған әдіснамасы жалпы сипаттамасы (эксперименттік зерттеу) жұмысы, жаңа материалдар, немесе бұрын басқа зерттеу тұрғысынан немесе жаңа перспективалы аспектіде белгілі жағдайды жалпылау қамтылуы тиіс. Осы бөлікте қойылған міндеттің толық шешілуін бағалауды, отандық және шетелдік жұмыстардың ұқсас нәтижелерімен салыстыруды қамтитын зерттеу нәтижелерін қорытындылау және бағалау қамтылуға тиіс.

4.10 Магистрлік диссертацияның қорытындысы қамтуға тиіс:

- Зерттеу нәтижелері бойынша қысқаша қорытындылар;
- қойылған міндеттерді шешу толықтығын бағалау;
- Нәтижелерін нақты қолдану бойынша ұсыныстар мен бағдарларын дамыту;
- Іске асырудың техникалық-экономикалық тиімділігін бағалау.

4.11. "Пайдаланылған әдебиеттер тізімі" құрылымдық элементі диссертация жазу кезінде пайдаланылған көздер туралы мәліметтерді қамтуы тиіс. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі 3-қосымшаға сәйкес ресімделеді. Магистрлік диссертацияны дайындау кезінде жетекші халықаралық ғылыми басылымдарда жарияланған зерттелетін мәселе бойынша қазіргі заманғы ғылыми мақалаларды қолдану ұсынылады. "Қосымшалар" құрылымдық элементіне диссертациямен байланысты материалдарды қосу ұсынылады.

4.12 Магистрлік диссертациялар мемлекеттік, орыс немесе ағылшын тілдерінде ресімделеді.

4.13 Магистрлік диссертацияны ресімдеуге қойылатын техникалық талаптар диссертациялық жұмыстарға қойылатын критерийлерге жауап беруі тиіс (2-

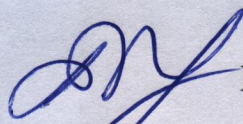
қосымша). Диссертацияны дайындау процесінде табылған жаңылыс, жаңылыс және графикалық дәлсіздіктер ақ бояумен немесе бояумен түзетуге және сол жерде түзетілген мәтінді (графиканы) машинкамен басу тәсілімен немесе қара сиямен, пастамен немесе қара тушыпен – қолжазба тәсілімен жазуға жол беріледі. Ұйымның аты-жөні, атауы, бұйымның атауы және басқа да өз аттары диссертацияда түпнұсқа тілінде келтіріледі. Өз аттарын транслитерациялауға және ұйымдардың атауларын диссертацияны жазу тіліне аудармада түпнұсқалық атауын қосып (бірінші рет айтқан кезде) келтіруге жол беріледі.

4.14 Магистрлік диссертация А4 форматындағы ақ қағаз парағының бір жағында бір интервал арқылы, Times New Roman шрифтпен, 14 кегльмен, жиектері: сол жақ жиегі – 30 мм, оң жақ жиегі - 10 мм, жоғарғы жағы-20 мм, төменгі жағы-25 мм компьютерлік тәсілмен орындалуы тиіс.

4.15 Магистрлік диссертацияны ұсынылған көлемі жаратылыстану ғылымдары және техникалық мамандықтар үшін 60-80 бет, әлеуметтік-гуманитарлық мамандықтар бойынша диссертациялық көлемі 100-120 бетке дейін жетуі мүмкін. Қосымшалар диссертацияның көрсетілген көлеміне енбейді.

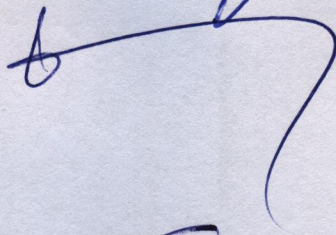
Келісілді:

Ғылыми-инновациялық жұмыс
жөніндегі проректор

Рамазанов Т.С.

Академиялық мәселелер жөніндегі
департамент директоры

Мухитдинова Т.М.

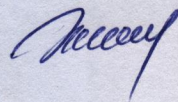
Енгізілді:

Ғылыми кадрларды даярлау және
аттестаттау басқармасының басшысы

Кұдайбергенова Р.Е.

Әдістемелік жұмыс қызметінің жетекшісі

Жакупова Г.Т.

Титул парағын ресімдеу үлгісі

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Факультет (факультет атауы)

Кафедра (кафедра атауы)

МАГИСТРЛІК ДИССЕРТАЦИЯ

тақырыбы: «Магистрлік диссертацияның тақырыбы»

мамандық бойынша ШИФР – «мамандық»

Орындаған: _____ (Т.А.Ж.)
(қолы)

Ғылыми жетекші: _____ (Т.А.Ж.)
(атағы) (қолы)

Қорғауға жіберілді:

Хаттама № _____, _____ «___» _____ 20__ ж.

Кафедра меңгерушісі _____ (Т.А.Ж.)
(қолы және мөрі)

Нормобақылау _____ (Т.А.Ж.)
(қолы)

Алматы, 20__ г.

Магистрлік диссертацияны ресімдеуге қойылатын техникалық талаптар

Бөлімдердің, бөлімшелердің және тармақтардың тақырыптары бас әріптен азат жолдан соңында нүктесіз, астын сызбай басу керек. Егер тақырып екі сөйлемнен тұрса, оларды нүктемен бөледі.

Диссертацияның беттері диссертацияның бүкіл мәтіні бойынша реттік нөмірлеуді сақтай отырып, араб цифрларымен нөмірленуі тиіс. Беттің нөмірі беттің төменгі бөлігінің ортасында нүктесіз қойылады.

Титул парағы жалпы номерлеуге кіреді. Титулдық бетте бет санын көрсетпейді. Басқа беттерде жеке орналасқан иллюстрациялар мен кестелерді дипломдық жұмыстың (жобаның) жалпы номерлеуіне қосады. А3 форматында жасалған иллюстрациялар мен кестелерді бір бет деп есептейді.

Диссертациялық жұмыс тарауларының реттік номерлері болуы керек және араб цифрларымен нүктесіз белгіленіп, абзацтан басталуы керек. Әр тараудың шеңберіндегі бөлімдер де номерленуі тиіс. Бөлімдердің номерлері нүкте арқылы бөлінген тарау мен бөлімдердің номерілерінен тұрады. Бөлімнің номерінен кейін нүкте қойылмайды.

Тараулар екі немесе одан да көп бөлімдерден тұруы мүмкін.

Егер диссертацияның бөлімшелері болмаса, тармақ номерлері әр тараудың шеңберінде болуы тиіс, пункт номері нүкте арқылы бөлінген тарау мен тармақ номерілерінен тұрады. Бөлімше номерінің соңында нүкте қойылмайды.

Мысал – диссертацияның бірінші және екінші бөлімдерінің номерленуі.

1. Типтер және негізгі өлшемдер

1.1

1.2

1.3

2. Техникалық талаптар

2.1

2.2

2.3

Диссертацияның әрбір құрылымдық элементі жаңа парақтан (беттен) басталуы тиіс.

Диссертацияның құрамына кіретін диссертация беттері мен қосымшалардың нөмірленуі ретімен болуы тиіс.

Иллюстрацияларды рәсімдеу

Иллюстрацияларды (сызбалар, карталар, графиктер, схемалар, компьютерлік баспалар, диаграммалар, фотосуреттер) диссертацияда алғаш рет немесе келесі бетте айтылған мәтіннен кейін тікелей орналастыру керек. Иллюстрациялар компьютерлік, соның ішінде түрлі-түсті болуы мүмкін. Барлық иллюстрацияларға диссертацияға сілтемелер берілуі тиіс.

Диссертацияда орналастырылған суреттер, кестелер, диаграммалар, схемалар, иллюстрациялар онструкторлық құжаттаманың бірыңғай жүйесінің (КҚБЖ) мемлекеттік стандарттарына сай келуі керек.

Сызбаларды, графиктерді, диаграммаларды, схемаларды компьютерлік баспаны пайдалану арқылы орындауға жол беріледі.

Қосымшалардың иллюстрацияларынан басқа, иллюстрацияларды араб цифрларымен нөмірлеу керек.

Егер сурет бір болса, онда ол «сурет» деп белгіленеді, «сурет» сөзі және оның атауы жолдың ортасында орналасады.

Бөлім ішінде иллюстрацияларды нөмірлеуге жол беріледі. Бұл жағдайда, иллюстрациялар саны, бөлімі нөмірі және нүктелермен бөлінген мысалдарының сериялық нөмірі, тұрады. Мысалы, «1.1 сурет».

Иллюстрациялардың атауы және қажет болған жағдайда түсіндірме мәліметтері (сурет астындағы мәтін) болуы тиіс. «Сурет» сөзі және оның атауы түсіндірме деректерден кейін орналастырылады және мынадай түрде орналастырылады: Сурет 1 - Аспаптың бөлшектері. Әрбір қосымшаның иллюстрациясы цифрдың алдында қосымшаны белгілеу қосыла отырып, араб цифрларымен жеке нөмірлеумен белгіленеді. Мысалы, А. 3 суреті.

Иллюстрацияға сілтеме жасағанда жазу керек «...2-суретке сәйкес» нөмірлеу кезінде және "...1.2-суретіне сәйкес" бөлім ішінде нөмірлеу тиіс.

Кестелерді ресімдеу

Кесте көрсеткіштерді салыстырудың жақсы көрнекілігі мен ыңғайлылығы үшін қолданылады. Кестенің атауы оның мазмұнын көрсетуі, дәл, қысқа болуы тиіс. Кестенің атауын кесте үстінен сол жақта, абзацсыз, оның нөмірі сызықша арқылы бір жолға қою керек.

Кестенің бөлігін ауыстырған кезде аты тек кестенің бірінші бөлігінің үстінде ғана қойылады, кестені шектейтін төменгі көлденең сызық жүргізілмейді.

Кестені диссертацияда алғаш рет айтылған мәтіннен кейін немесе келесі бетте орналастыру керек. Барлық кестелерге диссертацияда сілтемелер болуы тиіс. Сілтемеде «кесте» сөзін оның нөмірін көрсете отырып жазу керек.

Көп жолдар бар кестені басқа параққа (бетке) тасымалдауға болады. Кестенің бір бөлігін басқа параққа (бетке) ауыстырған кезде «кесте» сөзі және оның нөмірі кестенің бірінші бөлігінің сол жағында бір рет көрсетіледі, басқа бөліктердің үстінде «жалғасы» сөзін жазады және кестенің нөмірін көрсетеді, мысалы: «1-кестенің жалғасы». Кестені басқа параққа (бетке) ауыстырған кезде тақырып тек оның бірінші бөлігінің үстінде ғана орналастырылады.

Бағандар саны көп кестені бөліктерге бөлуге және бір бөлікті бір беттің шегінде екінші бөлікке орналастыруға рұқсат етіледі. Егер кестенің жолдары мен бағандары бет форматынан шығатын болса, онда бірінші жағдайда кестенің әрбір бөлігінде басы қайталанады, екінші жағдайда - бүйірлі.

Егер кесте бағанының әр түрлі жолдарында қайталанатын мәтін бір сөзден тұратын болса, онда оны бірінші жазғаннан кейін тырнақшалармен ауыстыруға болады; егер екі және одан да көп сөзден тұратын болса, онда бірінші қайталанған кезде оны «сол сияқты» деген сөздермен, бұдан әрі – тырнақшалармен алмастырады. Қайталанатын цифрлардың, маркалардың, белгілердің, математикалық және химиялық белгілердің орнына тырнақшаларды қоюға жол берілмейді. Егер сандық немесе басқа деректер кестенің қандай да бір жолында келтірілмесе, онда оған сызықша қойылады.

Қосымшалардың кестелерін қоспағанда, кестелерді араб цифрларымен нөмірлеу қажет. Кестелерді бөлім ішінде нөмірлеуге рұқсат етіледі. Бұл жағдайда кесте нөмірі бөлім нөмірінен және нүктемен бөлінген кестенің реттік нөмірінен тұрады. Әрбір қосымшаның кестесі цифрдың алдында қосымшаны белгілеу қосыла отырып, араб цифрларымен жеке нөмірлеумен белгіленеді.

Егер құжатта бір кесте болса, онда ол қосымшада келтірілген болса, «1 Кесте» немесе «В. 1 кесте» деп белгіленуі тиіс.

Кесте бағандары мен жолдарының тақырыптарын бас әріппен жалғыз түрде жазу керек, ал бағандардың астын – кіші әріппен, егер олар тақырып бар бір сөйлемді құраса, немесе егер олар дербес мәнге ие болса, бас әріппен жазу керек. Кесте тақырыптары мен бастарының соңында нүктелер қойылмайды.

Сол, оң және төменгі кестелер, әдетте, сызықтармен шектеледі. Кестедегі шрифттің өлшемін мәтіннен кем қолдануға рұқсат етіледі.

Бағандардың тақырыптарын диагональды сызықтармен бөлуге жол берілмейді.

Кестенің жолдарын шектейтін көлденең және тік сызықтарды, егер олардың болмауы кестені пайдалануды қиындатпаса, жүргізбеуге болады.

Бағандардың тақырыптары, әдетте, кестенің жолдарына параллельді жазылады. Қажет болған жағдайда бағандар тақырыптарының перпендикуляр орналасуына жол беріледі. Кестенің басы кестенің қалған бөлігінен сызықпен бөлінуі тиіс.

Кестелерді ресімдеу үлгісі

Кесте 1 – Лейкоцитарлық формуланың жеке жасушаларының КСП таралуы

Жасушалардың түрлері	Бақылау		ЛСП, 7 күн	
	Қыс	Жаз	Қыс	Жаз
Нейтрофилдер	0,93	0,87	0,91	1,09
Эозинофилдер	1,30	2,46	0,75	1,46
Моноциттер	1,07	1,54	0,79	1,14
Лимфоциттер	1,01	1,03	1,04	0,93

Ескертулерді, формулаларды, теңдеулерді, сілтемелерді, анықтамалар, белгілеулер, қысқартулар мен қосымшаларды ресімдеу

«Ескерту» сөзін абзацтан бас әріппен басып шығару және астын сызу керек. Егер мәтіннің, кестелердің немесе графикалық материалдың мазмұнына түсіндірме немесе анықтамалық деректер қажет болса, ескертулер диссертацияда келтіріледі. Ескертпелерде талаптар болмауға тиіс.

Ескертпелерді тікелей мәтіндік, графикалық материалдан кейін немесе осы ескертпелер жататын кестеде орналастыру керек. Егер ескерту біреу болса, онда «ескерту» сөзінен кейін сызықша қойылады және ескерту бас әріппен жазылады. Бір ескерту нөмірленбейді. Бірнеше ескертуді нүктесін қоймай ретімен араб цифрларымен нөмірлейді. Кестеге ескерту кестенің соңында кестенің аяқталуын білдіретін сызықтың үстінен орналастырылады.

Формулалар мен теңдеулерді мәтіннен бөлек жолда жазу керек. Әрбір формуланың немесе теңдеу жоғары және төмен дегенде бір бос жол қалдырылуы

тиіс. Егер теңдеу бір жолға сыймайтын болса, онда ол теңдік белгісінен кейін (=) немесе қосу (+), минус (-), көбейту (*), бөлу (:) белгілерінен кейін немесе басқа математикалық белгілерден кейін ауыстырылуы тиіс, бұл ретте белгі келесі жолдың басында қайталаынады. Көбейту операциясын білдіретін белгіде формуланы ауыстырған кезде «x» белгісі қолданылады.

Символдар мен сандық коэффициенттердің мәндерін түсіндіруді формулада берілген бірізділікпен тікелей формуланың астында келтіру керек.

Диссертациялық жұмыста формулаларды барлық диссертация ішінде араб цифрларымен дөңгелек жақшада шеткі оң жақтағы жолда реттік нөмірлеу қажет. Егер түсіндірме жазбаны ресімдеу MS Word мәтіндік редакторында жүзеге асырылса, онда формулаларды теру үшін Microsoft Equation немесе Math Type формулаларының редакторларын пайдалану қажет.

Қосымшаларда орналастырылған формулалар әрбір қосымшаның ішінде араб цифрларымен жеке нөмірленуі тиіс, мысалы (В. 1) формуласы.

Мәтіндегі формуланың реттік нөміріне сілтеме жақшада беріледі. Диссертацияда формулалар мен теңдеулерді қолжазба тәсілмен қара сиямен орындауға рұқсат етіледі. Диссертацияда диссертацияны және авторефератты ресімдеу жөніндегі нұсқаулыққа, стандарттарға, техникалық шарттарға және басқа да құжаттарға сілтемелер, олар тиісті талаптарды толық және бір жақты анықтайды және құжатты пайдалануда қиындық тудырмайды.

Құжатқа тұтастай немесе оның бөлімдері мен қосымшаларына сілтеме жасау керек. Осы Нұсқаулықтың кіші бөлімдерінен, тармақтарынан, кестелерінен және иллюстрацияларынан басқа, кіші бөлімдерге, тармақтарға, кестелерден, және иллюстрациялардан басқа сілтемелерге жол берілмейді.

Стандарттар мен техникалық шарттарға сілтеме жасалған кезде олардың белгіленуі ғана көрсетіледі, бұл ретте пайдаланылған көздер тізімінде стандартты толық сипаттау шартымен олардың бекітілген жылын көрсетпеуге жол беріледі.

Пайдаланылған дереккөздерге сілтемелерді шаршы жақшада келтіру керек. Бір көзге бірнеше рет сілтеме жасалған жағдайда, төртбұрышты жақшада көздің реттік нөмірінен басқа тиісті бет қойылады.

Анықтамалардың, белгілеулердің және қысқартулардың, шартты белгілердің, символдардың, физикалық шамалар мен терминдердің бірліктерінің тізбесі бағанамен орналасуы тиіс. Сол жақта аталған ретпен немесе алфавиттік ретпен қысқартулар, шартты белгілер, символдар, физикалық шамалар бірліктері және терминдер, оң жақта – олардың талдамасы келтіріледі.

Дереккөздер туралы мәліметтерді диссертация мәтінінде дереккөздерге сілтемелер пайда болған ретпен орналастыру және нүктесіз араб цифрларымен нөмірлеу және абзацтан кейін басу қажет.

Қосымшалар осы диссертацияның келесі парақтарында жалғасы ретінде ресімделеді немесе жеке құжат түрінде шығарылады. Диссертация мәтінінде барлық қосымшаларға сілтемелер берілуі тиіс. Қосымшалар диссертация мәтінінде оларға сілтеме ретінде орналастырылады.

Әрбір қосымшаны беттің ортасында «қосымша» деген сөз, оның белгісі мен дәрежесі көрсетіле отырып, жаңа парақтан бастау керек.

Қосымша бас әріппен жеке жолмен мәтінге қатысты симметриялы жазылатын тақырып болуы тиіс.

Қосымшалар Е, З, И, О, Ч, Ы, Ы, Ъ әріптерінен басқа А бастап орыс алфавитінің бас әріптерімен белгіленеді. «Қосымша» деген сөзден кейін оның дәйектілігін білдіретін әріп болады.

Егер құжатта бір қосымша болса, ол «қосымша А»деп белгіленеді.

Әрбір қосымшаның мәтіні қажет болған жағдайда әрбір қосымша ішінде нөмірленетін бөлімдерге, бөлімшелерге, тармақтарға, тармақшаларға бөлінуі мүмкін. Нөмірдің алдында осы қосымшаның белгісі қойылады.

Қосымшаларда диссертацияның қалған бөлігімен жалпы беттердің ретімен нөмірленуі тиіс.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Тулегенова Г.С. Биология трансплантированных опухолей. – Алматы: Наука, 2003. – 216 с.
- 2 Ефимов М.Л., Аскарлова Г.С. Суточные биологические ритмы и злокачественный рост // Усп. Совр. Биологии. – 2003. – Т. 103, № 2 – С. 255-270.
- 3 Пат. 72931 СССР. Способ переработки сырья /Иванов М.И., Малдыбаев Н.К.; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12. – 2 с: ил.
- 4 А.С. 386018. СССР. Способ извлечения металлов. /А.Г. Акатаев, Б.И. Петров; опубл 17.05.81, Бюл. №15. – 2 с: ил.
- 5 Георгиева Р.С. Изменения в системе свертывания крови у больных злокачественными опухолями // Вопросы экспер. и клин, онкол.: сб. науч. Тр. Института онкологии и радиологии. – Алматы, 2004. – С.214-217.
- 6 Баженов Л.Г., Кулинская Л.Л., Сорочинская И.Н. Сезонные изменения содержания иммуноглобулинов в крови клинически здоровых лиц. //Тезисы докл. III Всес. Конф. По хронобиол. И хрономед. – Ташкент, 1990. – 320 с.
- 7 Садыков Л.П., Березовская И.В. Сезонные изменения показателей свертывания крови у крыс и кроликов. /Институт ветеринарии. – М., 1989. – 230с. – Деп. В ВИНТИ 13.09.89, № 5853 – В 89.
- 8 Изучение кинетики и химизма процессов: отчет о НИР /ИмиО АН Каз ССР. – Алматы, 1985. – 240 с. – Инв. № 81047478.
- 9 Омарова Г.П. Экспериментальная терапия саркомы Т-1 в зависимости от ее митотической активности: автореф. ... канд. Биол. Наук.: 04.03.04. – М.: МГУ, 2004. – 16 с.
- 10 Vachaspati T., Videnkin A. Evolution of cosmic nets //Psych. Rev. -2003. – Vol. 46, № 2. – P. 1133-1140.
- 11 Паустовский К.Г. Золотая роза //Соч.: В 7 т. – М., 1984. – Т. 3. –С.287-528.
- 12 ГОСТ Р 51771 – 2001. Аппаратура радиоэлектронная бытовая. Входные и выходные параметры и типы соединений. Технические требования. – Введ. 2002-01-01. – М: Госстандарт России: Изд-во стандартов, 2001. – IV, 27 с: ил.
- 13 Стратегический план развития Республики Казахстан до 2010 года: утв. Указом Президента Республики Казахстан от 4 декабря 2001 года, № 735 // www.minplan.kz. 28.12.2001.